

Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om övervakning av ytvatten enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön¹;

HVMFS 2015:26

Utkom från trycket
den 26 oktober 2015

beslutade den 23 oktober 2015.

Med stöd av 7 kap. 2 och 3 §§ och 9 kap. 3 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön föreskriver² Havs- och vattenmyndigheten följande.

Tillämpningsområde

1 § Vattenmyndigheten ska tillämpa dessa föreskrifter då myndigheten ser till att program för övervakning av vattnets tillstånd i ytvattenförekomster finns och genomförs enligt 7 kap. 1 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön samt då myndigheten redovisar uppgifter om detta enligt 9 kap. 2 § samma förordning.

Definitioner

2 § Termer och uttryck som används i dessa föreskrifter har samma betydelse som i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:1) om kartläggning och analys av ytvatten enligt nämnda förordning och Havs- och vattenmyndighetens

¹ För tidigare lydelse av föreskriften se Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:11) om övervakning av ytvatten enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

² Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (EGT L 327, 22.12.2000, s. 1, Celex 32000L0060), senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/39/EU av den 12 augusti 2013 om ändring av direktiven 2000/60/EG och 2008/105/EG vad gäller prioriterade ämnen på vattenpolitikens område (EUT L 226, 24.8.2013, s. 1–17 (Celex 32013L0039), Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG av den 16 december 2008 om miljökvalitetsnormer inom vattenpolitikens område och ändring och senare upphävande av rådets direktiv 82/176/EEG, 83/513/EEG, 84/156/EEG, 84/491/EEG och 86/280/EEG, samt om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG (EUT L 348, 24.12.2008, s. 84, Celex 32008L0105), senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/39/EU av den 12 augusti 2013 om ändring av direktiven 2000/60/EG och 2008/105/EG vad gäller prioriterade ämnen på vattenpolitikens område) och Kommissionens direktiv 2009/90/EG av den 31 juli 2009 om bestämmelser, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/60/EG, om tekniska specifikationer och standardmetoder för kemisk analys och övervakning av vattenstatus (EUT L 201, 1.8.2009, s. 36, Celex 32009L0090).

HVMFS 2015:26 föreskrifter (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

3 § I dessa föreskrifter avses med

Akut exponering: situation där en ytvattenförekomst under en kortare tid har exponerats för förhöjd påverkan t.ex. av ett kemiskt ämne.

Detektionsgräns: den lägsta koncentrationen vid vilken ett ämne med en viss statistisk säkerhet kan upptäckas med metoden.

Konfidensnivå: sannolikheten uttryckt i procent att det sanna värdet för en viss parameter ligger inom de beräknade gränser (konfidensintervall) som fås för det värde som beräknas fram.

Kontrollerande övervakning: övervakning som ska ge en generell beskrivning och en representativ bild av vattenstatusen i varje vattendistrikt eller avrinningsområde. Den kontrollerande övervakningen ska även användas för att bedöma långsiktiga förändringar av naturliga förhållanden och av storskalig mänsklig påverkan.

Kvantifieringsgräns: den lägsta koncentration vid vilken ett ämne kan kvantifieras med acceptabel riktighet och precision med metoden.

Mätosäkerhet: parameter som är förbunden med mätresultatet och som kännetecknar spridningen av värden som kan tillskrivas mätstorheten.

Noggrannhetsnivå: ett mått på den statistiska osäkerheten lika med halva bredden av konfidensintervallet. Vid all typ av övervakning är det uppskattade felet skillnaden mellan det beräknade värdet och det sanna värdet. Noggrannhetsnivån är då storleken på det uppskattade felet som uppnås vid en specifik andel av tillfällena (konfidensnivån).

Operativ övervakning: övervakning som ska genomföras för att fastställa statusen på de ytvattenförekomster som bedöms ligga i riskzonen för att en miljö kvalitetsnorm inte ska kunna följas och för att följa upp ifall de åtgärdsprogram som satts in uppnår önskad effekt och mål.

Undersökande övervakning: övervakning som omfattar övervakningsinsatser vid till exempel olyckor eller i en ytvattenförekomst där man inte känner till orsakerna till att god status inte uppnås eller uppnåtts.

Övervakning av ytvattenstatus

4 § Inom varje vattendistrikt ska vattenmyndigheten för varje sexårig förvaltningsperiod upprätta program för kontrollerande och operativ övervakning. Programmen ska utformas utifrån den kartläggning av mänsklig påverkan som ska göras enligt 3 kap. 1 § första stycket 2 förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Vattenmyndigheten ska se till att undersökande övervakning genomförs om den kontrollerande övervakningen visar att miljö kvalitetsnormerna inte följs och orsaken till detta är okänd eller det finns risk att miljö kvalitetsnormerna inte kommer att kunna följas. Undersökande övervakning ska även genomföras för att fastställa omfattningen och konsekvenserna av oavsiktliga föroreningsincidenter.

För ytvattenförekomster i skyddade områden finns särskilda kompletterande bestämmelser i 24 §.

5 § Vattenmyndigheten ska genomföra en uppskattning av konfidens- och noggrannhetsnivån för de resultat som erhålls genom övervakningsprogrammen och dokumentera denna. **HVMFS 2015:26**

Kontrollerande övervakning

6 § Vattenmyndigheten ska se till att samtliga befintliga ytvattenkategorier inom ett vattendistrikt omfattas av övervakningsprogram som inkluderar ett nät av övervakningsstationer för kontrollerande övervakning. Övervakningsprogram ska upprättas i enlighet med 7 kap. 1 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Ett eget övervakningsprogram behöver inte upprättas för varje ytvattenkategori, utan flera kategorier får ingå i samma program.

7 § Inom den kontrollerande övervakningen ska ett tillräckligt antal ytvattenförekomster övervakas för att ge en statistiskt tillförlitlig bedömning av den allmänna ytvattenstatusen i varje avrinningsområde eller delavrinningsområde. Vattenmyndigheten ska se till att alla ytvattenförekomster omfattas av kontrollerande övervakningsprogram.

8 § Vattenmyndigheten ska se till att följande övervakas:

- samtliga biologiska, fysikalisk-kemiska och hydromorfologiska kvalitetsfaktorer som anges i bilaga 1-5 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten,
- samtliga ämnen som anges i bilaga 6 i samma föreskrift som släpps ut i avrinningsområdet eller i delavrinningsområdet och
- de särskilda förorenande ämnen som släpps ut i betydande mängd eller tillförs i betydande mängd på annat sätt.

Vattenmyndigheten ska motivera avvikelser från detta.

9 § I program för kontrollerande övervakning ska minst de attributdata som framgår av *bilaga 1* avsnitt b anges för varje övervakningsstation.

Operativ övervakning

10 § Vattenmyndigheten ska se till att samtliga befintliga ytvattenkategorier inom ett vattendistrikt där det bedöms finnas risk för att miljö kvalitetsnormer för ekologisk och kemisk ytvattenstatus inte kan följas omfattas av övervakningsprogram enligt 7 kap. 1 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Övervakningsprogram ska inkludera ett nät av övervakningsstationer för operativ övervakning.

Övervakningen ska omfatta alla ytvattenförekomster där det bedöms finnas en risk att miljö kvalitetsnormerna inte kan följas. Övervakningen ska även omfatta alla ytvattenförekomster där ämnen som anges i bilaga 6 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten släpps ut.

Flera ytvattenkategorier får ingå i samma övervakningsprogram.

11 § Inom den operativa övervakningen ska vattenmyndigheten se till att ett tillräckligt antal övervakningsstationer provtas inom en ytvattenförekomst för att kunna göra en statistiskt tillförlitlig bedömning av omfattningen och konsekvenserna av påverkan från punktkällor. I de fall det handlar om en betydande diffus källa eller hydromorfologisk påverkan kan ett urval av ytvattenförekomsterna övervakas.

HVMFS 2015:26

12 § Vid operativ övervakning ska den eller de parametrar som är mest indikativa för att följa konsekvenserna av aktuell miljöpåverkan väljas om inte särskilda skäl talar mot detta. De parametrar som används inom ramen för kontrollerande övervakning ska i första hand användas.

13 § I ett program för operativ övervakning ska minst de attributdata som framgår av *bilaga 1* avsnitt b anges för varje övervakningsstation.

14 § Innan den operativa övervakningen avslutas ska vattenmyndigheten säkerställa att miljökvalitetsnormerna kan följas i ytvattenförekomsten i fråga och att statusen inte riskerar att försämrats. När det gäller ekologisk ytvattenstatus ska detta verifieras genom provtagning och klassificering av samtliga relevanta kvalitetsfaktorer enligt de metoder som anges i bilaga 1-5 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten.

Övervakning av trend i sediment och biota

15 § Vattenmyndigheten ska se till att det i övervakningsprogram ingår övervakning som möjliggör långsiktig trendanalys av koncentrationer av ämnen som tenderar att ackumuleras i sediment eller biota och som släpps ut i eller tillförs på annat sätt till en ytvattenförekomst.

De ämnen som avses i första stycket är de som anges i bilaga 6 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten. Detta gäller särskilt följande ämnen och ämnesgrupper:

- antracen,
- bromerade difenyletrar,
- kadmium och kadmiumföreningar,
- C10-13 kloralkaner,
- Di(2-etylhexyl)ftalat,
- fluoranten,
- hexaklorbensen,
- hexaklorbutadien,
- hexaklorcyklohexan,
- bly och blyföreningar,
- kvicksilver och kvicksilverföreningar,
- pentaklorbensen,
- polyaromatiska kolväten,
- tributyltennföreningar,
- dikofol,
- perfluoroktansulfonsyra och dess derivat,
- kinoxifen,
- dioxiner och dioxinlika föreningar,
- hexabrom-cyklododekan och
- heptaklor och heptaklorepoxid.

Analysmetoder

16 § Vid kontrollerande och operativ övervakning enligt 6 och 11 §§ ska de metoder för biologiska, fysikalisk-kemiska och hydromorfologiska kvalitetsfaktorer som anges i bilaga 1-5 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten användas.

Val av övervakningsfrekvens

17 § Vattenmyndigheten ska se till att kontrollerande övervakning genomförs minst under ett år per sexårig förvaltningsperiod. Om tidigare kontrollerande övervakning visat att en ytvattenförekomst har uppnått god ytvattenstatus och om analys av mänsklig verksamhets påverkan enligt 3 kap. 1 § första stycket 2 i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön inte visar på några förändringar, kan kontrollerande övervakning genomföras var tredje förvaltningsperiod.

18 § De frekvenser för övervakning av parametrar som används för den kontrollerande och operativa övervakningen ska väljas på sådant sätt att

- en godtagbar konfidensnivå och noggrannhet uppnås och
- resultaten återspeglar förändringar i ytvattenförekomsten som beror på förändringar orsakade av mänsklig påverkan.

19 § Följande ämnen och ämnesgrupper får övervakas mindre intensivt än vad som i övrigt krävs enligt bilaga V i direktiv 2000/60/EG och artikel 3.4 och 3.6 i direktiv 2008/105/EG, förutsatt att övervakningen är representativ och att det finns ett statistiskt tillförlitligt referensvärde avseende förekomsten av dessa ämnen i vattenmiljön:

- bromerade difenyletrar,
- kvicksilver och kvicksilverföreningar,
- polyaromatiska kolväten,
- tributyltennföreningar,
- perfluoroktansulfonsyra och dess derivat,
- dioxiner och dioxinlika föreningar,
- hexabrom-cyklododekan och
- heptaklor och heptakloreoxid.

Undersökande övervakning

20 § Inom varje vattendistrikt ska vattenmyndigheten upprätta en beskrivning som redovisar genomförandet av undersökande övervakning av en eller flera ytvattenförekomster. Beskrivningen ska omfatta tillvägagångssätt för att undersöka orsaken till att en miljökvalitetsnorm inte följs, respektive risken för att en miljökvalitetsnorm inte kan följas, samt omfattningen och konsekvenserna av föroreningsincidenter. Innehållet ska motsvara vad som anges i *bilaga 1* avsnitt d.

21 § Undersökande övervakning får endast avslutas när både orsaken till påverkan är känd och konsekvenserna av påverkan är tillräckligt bedömda.

22 § När undersökande övervakning avslutas ska vattenmyndigheten göra en klassificering av ytvattenförekomstens status. En bedömning ska också göras av om ytvattenförekomsten ska omfattas av operativ övervakning.

Om operativ övervakning inte inleds enligt första stycket, ska ytvattenförekomsten omfattas av kontrollerande övervakning.

23 § Om en akut exponering har konstaterats med ledning av uppmätta eller uppskattade koncentrationer eller utsläpp i miljön, och en potentiell risk därför har uppkommit för vattenmiljön, ska övervakning som sker i biota eller sediment kompletteras med provtagning i vatten. Vid bedömning av risk ska användas de

HVMFS 2015:26 gränsvärden för maximalt tillåten koncentration för aktuell ytvattenskategori som anges i bilaga 6 tabell 1 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

Kompletterande övervakning av skyddade områden

24 § Vattenmyndigheten ska komplettera övervakningsprogrammen för att uppfylla särskilda kriterier för skyddade områden avseende dricksvatten, livsmiljöer och artskydd enligt bilaga V avsnitt 1.3.5 i direktiv 2000/60/EG.

Övervakningsstationers identitet och geografiska läge

25 § För varje övervakningsstation som har inrättats enligt 6, 10 eller 20 §§ ska det fastställas

1. en nationellt unik identitet, samt
2. det geografiska läget angivet med 1 meters upplösning i SWEREF 99 TM för limniska övervakningsstationer och i latitud och longitud i SWEREF 99 för marina övervakningsstationer.

Kvalitetssäkring och kvalitetskontroll

26 § Alla analysmetoder, för såväl laboratorie- som fältanalyser och onlinemetoder, som tillämpas för de kemiska ämnen och fysikalisk-kemiska parametrar som ingår i övervakningsprogrammen, ska valideras och dokumenteras i enlighet med standarden EN ISO/IEC-17025 eller annan motsvarande standard som är internationellt accepterad. Alla analysmetoder ska uppfylla kravet på en högsta mätosäkerhet på 50 % ($k=2$) vid nivån för gällande kvalitetskrav och att kvantifieringsgränsen är lika med eller under ett värde som är 30 % av nivån för kvalitetskraven.

Om det inte finns ett fastställt kvalitetskrav för en viss parameter eller om det inte finns någon analysmetod som uppfyller kraven enligt första stycket, ska övervakningen utföras med bästa tillgängliga teknik som inte medför orimliga kostnader.

27 § Analyser i kemiska övervakningsprogram får endast utföras av laboratorier som tillämpar kvalitetssystem enligt EN ISO/IEC-17025, eller annan motsvarande standard som är internationellt accepterad. De laboratorier som används ska ha visat sin kompetens genom att delta i kompetensprövningsprogram med provningsjämförelser som omfattar alla analysmetoder tillämpade på koncentrationsnivåer som är representativa för övervakningsprogrammet samt genom analys av referensmaterial i samma koncentrationsnivåer och i förhållande till gällande kvalitetskrav.

Kompetensprövningsprogrammen ska organiseras av ackrediterade organisationer eller internationellt eller nationellt erkända organisationer som uppfyller kraven i ISO/IEC-17043 eller annan motsvarande internationellt accepterad standard. Resultaten ska utvärderas enligt poängsystem fastställt i nämnda standard eller i standarden ISO-13528 eller annan motsvarande internationellt accepterad standard.

Hantering av data och information

28 § Vattenmyndigheten ska på lämpligt sätt historikhantera metadata från övervakningsstationerna och information i övrigt som hanteras inom ramen för

övervakning enligt denna föreskrift för att säkerställa spårbarhet av förändringar bakåt i tiden.

HVMFS 2015:26

29 § För beräkning av medelvärden av fysikalisk-kemiska eller kemiska mätstorheter i ett visst prov ska mätresultaten fastställas till halva värdet av berörda kvantifieringsgränsen vid mängder eller koncentrationer som ligger lägre än kvantifieringsgränsen. Blir det beräknade medelvärdet av mätresultaten lägre än kvantifieringsgränsen anges medelvärdet vara ”under kvantifieringsgränsen”.

30 § Bestämmelserna i 29 § ska inte tillämpas då mätstorheterna utgör den sammanlagda summan för en viss grupp fysikalisk-kemiska eller kemiska mätstorheter, inklusive deras relevanta metaboliter, nedbrytningsprodukter och reaktionsprodukter. I dessa fall ska resultat under kvantifieringsgränsen för varje enskilt ämne fastställas till noll.

Redovisning av uppgifter

31 § För varje vattendistrikt ska vattenmyndigheten ta fram en sammanfattande redovisning som beskriver övervakningsprogrammen. Denna redovisning ska hållas uppdaterad.

Redovisningen ska alltid innehålla

1. en översikt över respektive övervakningsprogram enligt *bilaga 1* avsnitt a,
2. attributdata för varje övervakningsstation i övervakningsprogram enligt *bilaga 1* avsnitt b och
3. en sammanfattande text för respektive övervakningsprogram enligt *bilaga 1* avsnitt c eller d.

Om en särskild text har tagits fram som beskriver upprättandet av övervakningsprogrammen eller undersökande övervakning och som innehåller kompletterande information till första stycket ska den bifogas redovisningen.

Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 november 2015.

På Havs- och vattenmyndighetens vägnar

INGEMAR BERGLUND

Karin Wall

Innehåll i sammanfattande redovisning enligt 31 §**a) Översikt över övervakningsprogram**

Översikten ska innehålla:

- nationell unik identitet för ingående program,
- namn,
- syfte med övervakningsprogrammet (kontrollerande, operativt eller undersökande),
- startdatum, aktuellt eller planerat,
- ytvattenkategori som övervakningsprogrammet ska tillämpas på, samt
- lista över prioriterade ämnen och andra ämnen som har släpps ut i betydande mängd och som ska övervakas.

b) Attributdata för varje övervakningsstation i övervakningsprogram

Attributdata utgörs av:

- nationell unik identitet,
- namn,
- syfte med övervakningen,
- unik identitet på ytvattenförekomster som övervakningsstationen representerar,
 - nationell unik identitet för program där stationen ingår,
 - geografiskt läge angivet enligt 25 § dessa föreskrifter,
 - övervakade kvalitetsfaktorer,
 - övervakningsfrekvens per kvalitetsfaktor,
 - antal år som övervakas under en förvaltningscykel per kvalitetsfaktor,
 - senaste övervakningsdatum per kvalitetsfaktor,
 - unik identitet på skyddade områden som avses i 3 kap. 2 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön och som övervakningsstationen ligger inom,
 - unik identitet som övervakningsstationen har om den ingår i interkalibreringsnätverket enligt beslut 2005/646/EG eller i nationella nätverk över referensstationer, samt
 - unik identitet som övervakningsstationen har i varje internationellt övervakningsnätverk som stationen ingår i.

c) Sammanfattande text för kontrollerande respektive operativt övervakningsprogram

Den sammanfattande texten ska innehålla:

- kort sammanfattning av kriterier som har använts för att välja ut övervakningsstationer,
- kort sammanfattning av insamlings- och analysmetoder som ska användas för varje kvalitetsfaktor och uppgift om relevant nationell eller internationell standard,
- kort sammanfattning av kriterier som har använts för att välja övervakningsfrekvenser för varje kvalitetsfaktor,
- information om övervakningsresultatens förväntade konfidens- och noggrannhetsnivå, samt

– kort sammanfattning över eventuella tillkommande övervakningskrav enligt 24 § dessa föreskrifter för vatten som används för uttag av dricksvatten. **HVMFS 2015:26**

d) Beskrivning av tillvägagångssätt för undersökande övervakning

Beskrivningen ska innehålla uppgift om:

- tillvägagångssätt enligt 20 § dessa föreskrifter som omfattar såväl enstaka händelser som händelser av mer varaktig karaktär, oavsett påverkans utsträckning i tiden,
- etablering av larmsystem för tidig upptäckt av föroreningsincident, samt
- tillvägagångssätt för att minimera effekter av föroreningsincidenter och en beskrivning av tänkbara efterföljande åtgärder.

I texterna ska referenser ges till källor med mer detaljerad information.